

TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISHDA BAHOLASH MEZONLARI VA METODIKASI

Axmedova Adiba Shomirza qizi

ISFT university Samarqand filiali 1-bosqich magistri Pedagogika yo'nalishi

Annotatsiya: *Tadqiqotda baholash mezonlari va metodikasi haqida batafsil ma'lumot beriladi. Baholash jarayoni ta'lim sohasida muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola baholash mezonlarini aniqlash, ularning samaradorligini oshirish va ta'lim jarayonida qanday qo'llanilishi kerakligi haqida fikr yuritadi. Shuningdek, baholash metodlarining xilma-xilligi va ular orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini qanday baholash mumkinligi ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ta'lim tizimida baholashni takomillashtirish uchun foydali bo'lishi kutilmoqda.*

Kalit so'zlar: *baholash, metodika, ta'lim, mezonlar, tadqiqot, bilim, ko'nikma, malaka.*

Аннотация: *В исследовании подробно описываются критерии и методика оценивания. Процесс оценивания имеет важное значение в сфере образования. В данной статье рассматриваются вопросы определения критериев оценивания, повышения их эффективности и особенности их применения в образовательном процессе. Также рассматривается разнообразие методов оценивания и то, как с их помощью можно оценить знания и навыки учащихся. Ожидается, что результаты исследования будут полезны для совершенствования системы оценивания в сфере образования.*

Ключевые слова: *оценивание, методика, образование, критерии, исследование, знания, навыки, квалификация (компетенции).*

Annotation: *The study provides detailed information on evaluation criteria and methodology. The evaluation process is of great importance in the field of education. This article focuses on defining evaluation criteria, increasing their effectiveness, and how they should be applied in the educational process. It also examines the diversity of assessment methods and how they can be used to evaluate students' knowledge and skills. The results of the research are expected to be useful for improving the assessment system in the education sector.*

Keywords: *evaluation, methodology, education, criteria, research, knowledge, skills, qualification (competence).*

Zamonaviy ta'lim tizimining bosh maqsadi faqatgina o'quvchilarga bilim berish emas, balki ularda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va hayotiy ko'nikmalarni (kompetensiyalarni) shakllantirishdan iborat.

Bu maqsadga erishishda baholash tizimi eng muhim vosita hisoblanadi.

Baholash — ta'lim sifatini nazorat qilish, o'quvchining o'zlashtirish darajasini aniqlash va pedagogik faoliyatni korrektirovka qilish imkonini beradi.

Bugungi kunda an'anaviy baholash tizimidan voz kechilib, mezonli va kriterial baholash modeliga o'tilishi ta'lim samadorligini oshirishning bosh omilidir. Baholash jarayoni nafaqat o'quvchilarning bilimlarini aniqlash balki, ularning rivojlanish darajasini belgilash uchun ham muhimdir.

Ushbu tadqiqotda baholash mezonlari va metodikalarini o'rganish, ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishi va samadorligini oshirish maqsadida amalga oshiriladi.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat: baholash mezonlarining ahamiyatini aniqlash, turli baholash metodlarini tahlil qilish, va ularning ta'lim jarayoniga ta'sirini o'rganish.

Ushbu masalalar ta'lim sohasida dolzarb hisoblanadi va kelajakda ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida baholash shunchaki o'quvchiga "baho qo'yish" emas, balki quyidagi tizimli vazifalarni bajaradi.

Ta'lim jarayonida baholashning turlari va vazifalari quyidagilardan iborat:

Diagnostik baholash: O'quvchining mavjud bilim darajasi va bo'shliqlarini aniqlash.

Formativ (shakllantiruvchi) baholash: O'qish davomida o'quvchiga qayta aloqa (feedback) berish orqali uni rivojlantirib borish.

Summativ (yakunlovchi) baholash: Ma'lum bir davr (chorak, yarim yillik, yil) yakunida erishilgan natijalarni rasmiylashtirish.

Motivatsion baholash: O'quvchini o'z ustida ishlashga va yaxshi natijalarga erishishga undash.

Baholash mezonlari — bu o'quvchi ma'lum bir topshiriqni qanchalik darajada bajarganligini o'lchaydigan aniq ko'rsatkichlar to'plamidir. Mezonlar shaffof, adolatli va o'quvchiga oldindan ma'lum bo'lishi shart.

Baholash mezonlarini ishlab chiqishda quyidagi tamoyillarga amal qilinadi:

Aniqlik (Specificity): Mezonlar mavhum bo'lmasligi, har bir ball yoki daraja uchun nima talab qilinishi aniq yozilishi kerak.

O'lchanuvchanlik (Measurability): O'quvchining bajargan ishini mezon orqali aniq o'lchash (masalan: "xatolar soni", "faktlarning to'g'riligi") imkoni bo'lishi lozim.

Tushunarlilik: Mezonlar ham o'qituvchi, ham o'quvchi, ham ota-onalar uchun tushunarli tilda bayon etilishi kerak.

Misol: (Rubrika tizimi): Insho yozish topshirig'i uchun mezonlar:

1. Mavzuning ochib berilishi va mantiqiylik (30% ball)
2. Grammatik va imloviy qoidalar (30% ball)
3. Ijodiy yondashuv va boy so'z boyligi (20% ball)
4. Tuzilishi (kirish, asosiy qism, xulosa) (20% ball)

Zamonaviy baholash metodikasiga ko'ra, bugungi kun ta'limida quyidagi baholash metodlari keng qo'llanilmoqda:

Kriterial (Mezonli) baholash tizimi - bu tizimda o'quvchining natijalari boshqa o'quvchilarning natijalari bilan emas, balki oldindan belgilangan aniq standartlar

(mezonlar) bilan solishtiriladi. Bu o'quvchilar o'rtasidagi sog'lom raqobatni shakllantiradi va psixologik bosimni kamaytiradi.

Formativ (Shakllantiruvchi) baholash metodlari - dars davomida o'quvchining o'sishini kuzatish uchun ishlatiladi.

Misol: "Svetofor" metodi: O'quvchilar mavzuni tushunganlik darajasini yashil (yaxshi), sariq (shubha bor) va qizil (tushunmadim) kartochkalar orqali ko'rsatishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

O'zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy hujjatlari va milliy adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.

2. Azixodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - Toshkent: TDPU, 2006. - 160 b.

3. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). - Toshkent: Iste'dod, 2008. - 180 b.

4. Mavlonova R., Rahmonqulova N., Matnazarova K., Shirinov M. Pedagogika (darslik). - Toshkent: O'qituvchi, 2013. - 320 b.

5. Yusupova G. Ta'lim jarayonida talabalar bilimni baholashning zamonaviy metodlari. // "Xalq ta'limi" ilmiy-metodik jurnali. - Toshkent, 2021. - №4. - B. 45-49.

6. Tojiyev M., Salahiddinov R. Ta'lim sifatini nazorat qilish va baholashning kriterial tizimi. // "Pedagogika" jurnali. - Toshkent, 2022. - №2. - B. 12-17.

Xorijiy va xalqaro adabiyotlar (Modern Assessment & Evaluation):

7. Black, P., & Wiliam, D. Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment. - Granada Learning, 1998. - 24 p. (Formativ baholash bo'yicha dunyodagi eng mashhur fundamental asarlardan biri).

8. Brookhart, S. M. How to Give Effective Feedback to Your Students. - ASCD (Association for Supervision and Curriculum Development), 2017. - 161 p. (O'quvchilarga qayta aloqa berish metodikasi).

9. Popham, W. J. Classroom Assessment: What Teachers Need to Know (8th Edition). - Pearson, 2017. - 416 p. (Sinfda baholash mezonlarini ishlab chiqish bo'yicha amaliy qo'llanma).

10. OECD (2013). Synergies for Better Learning: An International Perspective on Evaluation and Assessment. - OECD Publishing, Paris. (Ta'lim tizimida baholash va uning samaradorligi bo'yicha xalqaro Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti hisoboti).